

ОСНОВНІ НАПРЯМКИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВА

*Астахова Г. В., здобувач вищої освіти
astahovaanna@icloud.com*

*Бук О. В., здобувач вищої освіти,
olesalinskaa@gmail.com*

*Науковий керівник: Бочарова Н. А., к.е.н., доцент
Харківський національний автомобільно-дорожній університет*

У сучасних ринкових умовах підприємства функціонують за принципами повної самостійності, внаслідок чого визначення ефективності діяльності, виявлення причинно-наслідкових зв'язків між отриманими результатами та витраченими ресурсами є необхідною умовою досягнення комерційного успіху на ринку. Будь-якому підприємству необхідно аналізувати та оцінювати ефективність своєї діяльності для розробки стратегії розвитку, маркетингової політики, раціонального використання ресурсів, покращення фінансового стану. Отже, оцінювання ефективності діяльності підприємства за допомогою науково обґрунтованих методичних підходів набуває важливого значення.

В економічній літературі останніх десятиліть навряд можна знайти більш поширене поняття, ніж ефективність. Йому присвячена безліч наукових праць та досліджень, дано безліч трактувань цього поняття, розглянуті основи його формування та запропоновані різні методи виміру. Питання, пов'язані з ефективністю діяльності та її оцінюванням, висвітлюються в роботах таких науковців як Долан Е. Дж., Калетнік Г. М., Мазуров І. І., Макконнелл К. Р., Макміллан Р., Подшивалов М. М., Савицька Г. В., Флінн Ш. М. та багатьох інших. Незважаючи на велику кількість робіт, присвячених дослідженню ефективності, поки що немає єдиної думки щодо сутності поняття «ефективність діяльності», відсутні єдині загальновизнані методичні підходи щодо оцінювання ефективності діяльності підприємства. Тому оцінювання ефективності діяльності є напрямом досліджень, що потребує поглиблення задля покращення якості управлінської інформації та рішень, спрямованих на підвищення ефективності діяльності.

В загальному розумінні ефективність характеризує розвиненість діяльності підприємства. Ефективність діяльності постає індикатором

розвитку підприємства, його найважливішим стимулом. Прагнення до підвищення ефективності діяльності спонукає розробку та реалізацію конкретних заходів, які сприяють процесу розвитку, та відсікаються заходи, які спричиняють регрес. У цьому сенсі ефективність діяльності завжди пов'язана з практикою. Вона виступає як цільовий орієнтир управління підприємством, спрямовує діяльність на достатність, виправданість, обґрунтованість [1–3].

Ефективність діяльності – якісна категорія, що характеризує інтенсивність розвитку діяльності, вона відображає глибинні процеси удосконалення, що відбуваються у всіх складових діяльності.

Настільки широке трактування ефективності діяльності не суперечить вузько спрямованому її розумінню. Широко відомі показники ефективності виробництва, його результативності, інтенсивності функціонування системи, ступеня досягнення мети та рівня організованості системи тощо. Це свідчить про багатогранність категорії ефективності діяльності з одного боку, і, з іншого боку, – складності її представлення у показниках та вимірниках, відсутність єдиного погляду на трактування поняття «ефективність діяльності».

Проведений аналіз літературних джерел [1–4] дозволив виділити два розповсюджені підходи до розуміння сутності ефективності діяльності: ефективність як результативність та ефективність як досягнення мети. Обидва підходи до сутності ефективності діяльності не вступають у протиріччя одна з іншою. Разом з тим, ефективність у розумінні «досягнення мети» є більш складною, її обов'язковий критерій – якість результату, його відповідність встановленій меті.

Основна мета функціонування підприємства в ринкових умовах – максимізація прибутку. В процесі управління господарською діяльністю підприємства вимушені часто оцінювати і регулювати ступінь впливу різних чинників на ефективність своєї діяльності задля впевненого відчуття на ринку. Результати діяльності відображаються в системі оцінювання ефективності господарської діяльності. Це спонукає до використання найбільш якісних та обґрунтованих підходів щодо оцінювання ефективності діяльності підприємств. Найбільш широко на сьогодні відомі такі підходи як витратний, ресурсний та ресурсно-витратний [2, 4].

Витратний підхід передбачає порівняння отриманих результатів з поточними витратами, які безпосередньо були спрямовані на їх досягнення. Тобто даний підхід зосереджений на оцінюванні та мінімізації витрат.

Ресурсний підхід визначає ефективність діяльності як загальну оцінку її кінцевих результатів при використанні залучених ресурсів задля досягнення цих результатів. Даний підхід не враховує поточні витрати.

Ресурсно-витратний підхід, в свою чергу, враховує як оцінку поточних витрат, так й наявних ресурсів. Такий підхід визначає тільки ефективну або неефективну діяльність та надає можливість порівняння результатів діяльності на рівні галузі. Однак, він не враховує тенденції розвитку підприємства та його можливості, тобто не може братися за якісну основу розробки стратегічних планів підприємства.

Розгляд ефективності діяльності як багатоаспектної, складної категорії зумовив появу нових методичних підходів щодо її оцінювання [4], а саме: багатокритеріального, вартісного, ризик-орієнтованого, інтегрованого.

При багатокритеріальному підході передбачається оцінювання ефективності діяльності на підставі побудови стратегії підприємства. Ефективність діяльності оцінюється низкою фінансових та нефінансових показників, які відображають причинно-наслідкові зв'язки між операційною діяльністю та стратегією, між результатами та цілями діяльності.

При вартісному підході ключовим показником комплексного оцінювання ефективності діяльності є вартість підприємства, що відображає досягнутий фінансовий рівень, якість управління та майбутні очікування. Цей показник чутливий до несприятливого впливу різних чинників.

При ризик-орієнтованому підході передбачається розрахунок рівня рентабельності з урахуванням вимог ризик-менеджменту, що представляє собою управлінський інструмент щодо створення та максимізації вартості в сучасних ринкових умовах.

Інтегрований підхід спрямований на інтеграцію різних підходів між собою; моделей в рамках одного підходу; моделей і різних підходів в аналізі, обліку та управлінні. Цілі такої інтеграції – нівелювання недоліків різних концепцій, вдосконалення різнобічних аспектів діяльності, підвищення її ефективності.

При формуванні системи показників оцінювання ефективності діяльності доцільно використання таких показників як рентабельність власного капіталу, середньозважена вартість залученого капіталу, економічна додана вартість тощо. Також необхідно розрізняти показники ефективності загальні, що характеризують ефективність

діяльності в цілому (враховують весь сукупний результат і всі сукупні ресурси) та показники ефективності часткові, що характеризують рівень використання окремих видів ресурсів і коштів (враховують результати і витрати (ресурси), що відповідають об'єкту розрахунку).

Розуміння ефективності діяльності як досягнення цілей спонукає розвиток підходів щодо оцінювання ефективності діяльності із врахуванням різноманітних цілей підприємства. Для того щоб виділити основні цілі необхідно враховувати особливості розвитку ринкового середовища, що є відкритою організаційно-господарською системою, де суб'єкти реалізують свої взаємні інтереси і функціонують в умовах конкуренції, займаючи певну частку ринку (сегмент). Збільшення частки ринку, збільшення конкурентних переваг зумовлюють стійкість стратегічних позицій підприємства, тобто характеризують можливість його ефективного функціонування у тривалій перспективі.

В цілому, використання того чи іншого підходу щодо оцінювання ефективності діяльності повинно відповідати меті та завданням оцінювання, передбачати систему певних показників ефективності відповідно до їх економічного змісту. Однак, неспівмірність окремих показників і визначення ступеня їх впливу в різні періоди часу викликаються певні складнощі при оцінюванні ефективності діяльності підприємства. Порівняння ефективності діяльності підприємства по різним періодам необхідно проводити за допомогою не одного інтегрального показника або коефіцієнта, а цілої системи показників. Тому актуальним є подальший розвиток методичного забезпечення оцінювання ефективності діяльності підприємства.

Література.

1. Валдайцев О. В. Особливості оцінювання ефективності діяльності підприємства в ринкових умовах. *Вісник НТУ «Харківський політехнічний інститут»*. 2014. № 33. С. 49–54.
2. Кудренко Н. В. Теоретико-методичні підходи щодо оцінювання економічної ефективності функціонування підприємств. *Економіка і право*. 2015. № 18. С. 61–67.
3. Пилипенко С. М. Теоретичні засади оцінки ефективності діяльності підприємства. *Економіка та управління підприємствами*. 2016. Вип. 10. С. 452–456.
4. Ткачук Г. Ю. Підходи до оцінки ефективності господарської діяльності підприємства. *Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю та аналізу*. 2015. Вип. 1. С. 366–378.